

Linii directoare pentru incluziunea activă a romilor din așezările informale din Roma

Linii directoare pentru primirea acestora

Unul din elementele cheie evidențiate în cursul desfășurării activităților proiectului a fost preluarea, luarea la cunoștință, de către serviciile sociale municipale, a nevoilor exprimate de romii care trăiesc în așezările informale din Roma. Atât în ce privește numărul așezărilor (taberelor), cât și pe cel al persoanelor care trăiesc acolo nu există statistici comune. Estimarea cea mai plauzibilă este cea furnizată de Unitatea Operativă de Siguranță Publică pentru Situații de Urgență a Poliției Locale din Roma, care, în cursul recensământului populațiilor Romă, Sinti și Camminanti (Nomazi), indicate în paginile ce urmează prin abrevierea RSN, desfășurat în anul 2017, a identificat 19 așezări spontane abuzive unde trăiesc peste 2.000 de persoane¹. Alte estimări prezintă o situație cu totul diferită, indicând existența a peste 300 de așezări informale, dar un număr mai mic de persoane (circa 1.200)².

Pentru cea mai mare parte a așezărilor informale, relația cu administrația publică comportă mai ales operațiuni de evacuare. Potrivit Asociației 21 Iulie, «în ultimii 4 ani, în condițiile prezenței a circa 2.200 cetățeni romi de naționalitate română în așezările informale din capitala Italiei, au fost înregistrate 175 de acțiuni de evacuare forțată care au obligat comunități, familii și indivizi la mutări periodice dintr-un punct în altul al orașului»³. În cazul proiectului ROMunicare, doar unul din cei 150 rom intervievați a declarat că nu a trăit niciodată această experiență, în timp ce mai mult de jumătate dintre aceștia au semnalat faptul că au avut trei sau mai multe astfel de experiențe. Metoda evacuărilor fără a oferi soluții privind spațiile de locuit, pe lângă faptul că neagă dreptul la o existență demnă, recunoscut fiecărei ființe umane prin Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii

¹ Recensământul Poliției Locale din Roma - U. O. Siguranță Publică pentru Situații de Urgență, Roma, 2017

² Comisia parlamentară de anchetă a condițiilor de securitate și degradare a orașelor și periferiilor acestora, Camera Deputaților, Doc. XX-bis, N. 19, 5 februarie 2018, p. 298.

³ Asociația 21 Iulie. *Raport anual 2017*. Roma: Asociația 21 Iulie Onlus, 2018, p. 69.

http://www.21luglio.org/21luglio/wp-content/uploads/2018/04/Rapporto_Anuale-2017_web.pdf

Europene (art. 34 – Securitatea socială și asistența socială), reflectă degradarea multor zone ale orașului, nu neapărat de la periferia acestuia.

În aceste condiții, se impune urgent tema primirii și felului în care sunt tratate aceste persoane. În cursul proiectului, participanții au luat cunoștință și au devenit conștienți (*awarness*) – de cadrul legal și instituțional care gravitează în jurul problemei romilor, de punctele sale forte și mai ales de cele slabe. De asemenea, romilor participanți la proiect li s-a oferit ocazia unei mai profunde conștientizări a necesității respectării anumitor standarde pentru a accede la servicii de incluziune socială.

S-a constatat și faptul că diversitatea culturală poate constitui un obstacol mai ușor de depășit în prezent, în raport cu obiectivele de incluziune ale strategiei europene. În acest sens, trebuie să fim conștienți că, în calitate de *civil servants*, ne revine responsabilitatea educării în direcția respectării legalității și a regulilor a persoanelor care trăiesc în condiții de privațiuni și excluziune socială, precum romii din așezările informale, acesta fiind un element cheie pentru obținerea drepturilor ce li se cuvin.

Astfel, primirea și asistarea acestor persoane nu mai poate să însemne doar a interveni *ex-post*, după producerea evenimentului considerat situație de urgență, precum evacuările forțate, derulate de cele mai multe ori fără a oferi vreo alternativă privind spațiul de locuit, cu violarea drepturilor omului, așa cum susține de mai multă vreme organizația Amnesty International⁴. În locul acestei abordări ce tinde să reproducă la infinit stereotipuri, prejudecăți, excluziuni și situații negative generice, se impun, în beneficiul întregului context social de referință, acțiuni pozitive de educare și comunicare, de acces și participare la drepturile contra discriminării, așa cum prevede explicit Strategia Națională de Incluziune a RSN.⁵

Intervenții posibile

Romii din așezările informale prezintă în mare parte o caracteristică distinctivă definită prin formula “sărăcie de status”⁶, prin aceasta înțelegându-se lipsa

⁴ Amnesty International (2012). *La periferie. Evacuări forțate și segregarea romilor în Italia. O locuință adecvată reprezintă un drept al ființei umane*. Londra: Amnesty International Publications, 2012.

⁵ Oficiul Național Antidiscriminare Rasială (UNAR). *Strategia Națională de Incluziune a populațiilor Rom, Sinti și Nomazi 2012/2020. Aplicarea Comunicării Comisiei Europene 173/2011*. Roma: Președinția Consiliului de Miniștri, Departamentul pentru Egalitatea de Șanse, 2012.

<http://www.unar.it/unar/portal/wp-content/uploads/2014/02/Strategia-Rom-e-Sinti.pdf>

⁶ Di Noia L. (prin grija). *Condiția Romilor în Italia*. Veneția: Edizioni Ca' Foscari – Digital Publishing, 2016.

documentelor care să le ateste prezența legală în Italia și, în cazul specific, în orașul Roma, lucru necesar pentru a le asigura accesul la servicii. De aici apariția unor dificultăți întâlnite de operatori care, în absența unor indicații validate de întreaga administrație, au trebuit să abordeze în mod individual necesitatea de a nu nega accesul la drepturile fundamentale. Dintre cei 150 romi cărora li s-a administrat chestionarul, peste 80% nu au documente care să ateste prezența legală în Italia iar un procentaj aproape similar declară că se află la Roma de mai mulți ani, adică depășind în mod clar termenul de trei luni prevăzut de legislația în vigoare pentru libera circulație a cetățenilor europeni (Decretul de lege 30/2007 pentru aplicarea Directivei europene 2004/38/CE). Potrivit acestui act normativ, depășirea acestui termen este posibilă numai dacă sunt îndeplinite anumite condiții (precum existența unui contract de muncă sau disponibilitatea resurselor financiare pentru sine și pentru propria familie), lucru care, de cele mai multe ori, nu se întâmplă, în cazul romilor. Pe de altă parte, diferiți autori susțin că, deși nu sunt îndeplinite condițiile menționate mai sus, aceștia pot fi expulzați doar din motive de securitate națională⁷.

Asumându-și complexitatea unei asemenea situații, în ce privește primirea și tratamentul acordat romilor, proiectul ROMunicare propune două direcții de intervenție:

- a) În primul rând, se recomandă favorizarea **înregistrării la Oficiul de evidența populației** a romilor, în baza prevederilor Hotărârii Consiliului Municipal nr. 31 din 3 martie 2017 privind "sistemul înregistrării la oficiul de evidența populației a persoanelor fără o locuință fixă prezente în mod curent pe teritoriul orașului Roma" (așa-zisa "rezidență fictivă"). Această ipoteză a fost formulată cunoscându-se că, potrivit documentului citat, "înregistrarea la oficiul de evidența populației reprezintă una din principalele cerințe pentru a avea acces la orice alt serviciu și prestație publică. Ca atare, [aceasta] constituie o condiție necesară pentru a favoriza un parcurs de incluziune activă». Cu toate că a scos la iveală mai multe dificultăți decât certitudini, datorită complexității de natură juridică a acestei inițiative, ipoteza înregistrării romilor la oficiul de evidența populației rămâne totuși un obiectiv de atins și pentru instituțiile administrației publice locale. Ca, de pildă, Primăria din Milano, ale cărei linii directoare pentru integrarea romilor prevăd

http://virgo.unive.it/ecf-workflow/upload_pdf/STS_4_DIGITALE.pdf

⁷ Cfr. Brazzoduro M. *Romii: identitate și integrare*. In: *Rom(a). Nomazi sau monade? Perspective antropologice* (prin grija: d'Orsi L. e Torani M.). Roma: Editura Sapienza, 2009. Zincone G. *Incluziunea etniilor rom și sinti: misiune imposibilă*. Milano: Reset, 2010 (<http://reset-c02.kxcdn.com/wp-content/uploads/2012/05/zincone-4.pdf>).

următoarele: «Pentru cazurile în care persoanele în cauză demonstrează că locuiesc permanent pe teritoriul orașului Milano, Administrația publică locală intenționează să suporte, acolo unde este necesar, obținerea rezidenței, ca element indispensabil în vederea inițierii unor procese eficiente de incluziune socială»⁸.

- b) În al doilea rând, își propune să mizeze pe **consolidarea serviciilor de proximitate** și, în particular, cele ale Unităților Stradale. Acest serviciu este deja funcțional în cadrul Sălii Operative Sociale (S.O.S.) a departamentului de Politici Sociale, unde sunt operative 6 Unități Stradale, fiecare compusă din doi operatori. Consolidarea serviciului înseamnă că acesta trebuie să devină un fel de Ghișeu Social Itinerant, de informare și educare, de orientare și acompaniere către servicii. Acest lucru înseamnă dotare cu mijloace adecvate pentru a ajunge în diferitele așezări informale și cu competențe multidisciplinare pentru a furniza răspunsuri exhaustive diferitelor solicitări primite, creând și consolidând acel climat de încredere reciprocă între operatorii publici și romi, subliniat de ROMunicare.

Linii directe pentru accesul Romilor la educație

Școlile italiene garantează dreptul universal la educație, cu respectarea Convenției ONU privind drepturile copilului și adolescentului din 1989⁹ care stabilește la art. 2 că drepturile prevăzute de aceasta, printre care și cel la educație (art.28), trebuie să le fie recunoscute tuturor minorilor “fără nicio distincție și indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau alte criterii care vizează copilul sau părinții acestuia sau reprezentanții săi legali, și indiferent de originea lor națională, etnică sau socială, de situația lor financiară, de incapacitatea lor, de nașterea lor sau de orice altă circumstanță”, fără nicio discriminare, așadar indiferent de cetățenie sau de existența unui permis de ședere.

În temeiul art. 38 din Decretul de lege 286/98 și art. 45 din DPR 394/99¹⁰, minorii străini, chiar dacă nu dețin permis de ședere, fac obiectul obligativității

⁸ Administrația Publică Locală din Milano. *Linii ghid pentru Romi, Sinti și Nomazi*. Anexa 1 la Hotărârea Consiliului P.G. 752472 din 21 noiembrie 2012.

⁹ Aprobata în Ședința Adunării Generale a Națiunilor Unite din 20 noiembrie 1989, ratificată de Italia cu legea 176 din 27 mai 1991; ratificarea a fost prezentată la Națiunile Unite în 5 septembrie 1991.

¹⁰ - Decretul de lege 286/98, art. 38, co. 1: “Minorii străini prezenți pe teritoriul național fac obiectul obligativității educației școlare; acestora li se aplică toate dispozițiile în vigoare în materie de învățământ, acces la servicii educaționale, participare la viața comunității școlare.”

- D.P.R. 394/99, art. 45, co. 1: “Minorii străini prezenți pe teritoriul național au dreptul la învățământ independent de situația legală a permisului de ședere, în formele și în modurile prevăzute pentru cetățenii italieni. Aceștia fac obiectul obligativității învățământului școlar în conformitate cu prevederile legale în

învățământului și au dreptul la educație și formare. Acest drept, potrivit unei interpretări difuze, privește școala de orice ordin și grad, de la grădiniță și până la liceu sau la cursurile de formare profesională, așadar chiar și înainte și după școala obligatorie.

Înscrierea în învățământul școlar și absenteismul școlar în rândul Romilor din Roma

Accesul la școală pentru copii și tineri RSN este un drept, se pare, prea des condiționat de atitudini discriminatorii cu atât mai mult cu cât nu sunt explicitate, din partea instituțiilor de învățământ: tendința de "descurajare" a inserării elevilor considerați "cu probleme", cu consecința unui volum suplimentar de muncă pentru profesori, împreună cu reacții de refuz din partea familiilor non RSN, limitează efectiv dreptul accesului la școală al copiilor romi.

Dacă, pe de o parte, lipsa unui domiciliu datorită iregularității șederii în Italia a părinților nu constituie un impediment legal, pe de altă parte această condiție generează ulterioare dificultăți legate de excluderea de la serviciile sociale școlare, respectiv acele acțiuni de sprijin care garantează accesul efectiv la școală, precum servicii de susținere didactică pentru prevenirea absenteismului școlar, măsuri de sprijin pentru achiziția de cărți, cantină pentru elevi în școală, servicii de transport, etc.¹¹, condiționând ulterior posibilitatea de a beneficia de servicii școlare de către familiile de RSN.

La Roma, în ultimii doi ani, ca o consecință a reducerii suportului și prezenței active a unor structuri din sectorul terțiar care aveau rolul de susținere și acompaniere în direcția beneficiarii de servicii în sectorul educației, s-a redus și participarea elevilor RSN la școala obligatorie și la liceu.

În cele 11 principale așezări de barăci "oficiale" din orașul Roma, înscrierile la școala obligatorie, începând din anul școlar 2015-2016 până în anul școlar 2017-2018 s-au redus cu 48%¹².

În anul școlar 2015-2016 numărul copiilor înscriși era de 1.972. Potrivit Departamentului Servicii Educaționale și Școlare al Primăriei Romei, numărul minorilor romi înscriși în anul școlar 2016-2017 era de 1.400, din care: 110 la

vigoare. Înscrierea minorilor străini în școlile italiene de orice ordin și grad se desfășoară în modurile și condițiile prevăzute pentru minorii italieni."

¹¹ Vezi Asgi: *Minori străini și dreptul la educație și formare profesională*. Sinteza actului normativ în vigoare și a indicațiilor ministeriale (actualizată cu Liniile directoare ale MIUR din februarie 2014), ediție îngrijită de Elena Rozzi și Mariella Console, 2014

¹² Asociația 21 Iulie, *op. cit.*, pag. 61.

grădiniță, 829 la școala primară, 461 la gimnaziu; distribuiți pe un total de 200 centre școlare din care: 32 grădinițe, 100 școli primare, 68 gimnazii.

În anul școlar 2017-2018, dintre minorii romi prezenți în așezările formale și "tolerate", numărul celor înscriși la formele de învățământ obligatoriu a scăzut la 1025: 84 la grădiniță, 612 la școala primară, 328 la școala gimnazială și numai 1 la liceu.

Și reducerea ofertei de transport școlar, ca efect a tăierilor de cheltuieli, a contribuit la reducerea înscrierilor. Transportul școlar este astăzi încredințat societății Roma Multiservizi S.A., care reușește să acopere necesarul de curse doar în parte, inclusiv pentru romii care locuiesc în așezările formale. Pentru tinerii Romi rezidenți și luați în evidență, serviciul nu este, așadar, suficient. Fiecare microbuz ar trebui să aibă câte două persoane plus șoferul pentru a gestiona corespunzător acompanierea copiilor în școli, dar personalul este insuficient și nu este nici măcar instruit pentru a relaționa eficient cu aceștia.

Problema principală este că numărul microbuzelor care asigură transportul copiilor la școli este redus pentru că resursele sunt limitate, astfel încât numărul liniilor a scăzut de la 30 la 26. Rezultatul este că mașinile trebuie să-și lungească traseele, pentru a duce copiii la mai multe școli decât fusese programat inițial, cu rezultatul că deplasarea acestora începe foarte devreme și se încheie frecvent, pentru unii dintre ei, când prima oră de curs a început deja. Ultimul copil ajunge frecvent la ora 9.00 și nu de puține ori copiii trebuie să plece înainte de terminarea orelor întrucât contractul pentru furnizarea serviciilor de transport prevede un număr de ore limitat.

Cu toate aceste dificultăți, după cum evidențiază ancheta proiectului ROMunicare, există o dorință puternică de înscriere a copiilor la școală, din partea familiilor de romi din așezările periferice și mai informale (situate, practic, în afara circuitului taberelor organizate sau tolerate) și care, în mare parte, nu întrunesc condițiile pentru a solicita rezidența în Roma. Numărul persoanelor care trăiesc în aceste așezări informale potrivit celor indicate în Raportul Comisiei parlamentare de anchetă privind condițiile de securitate și stadiul de degradare a orașelor și periferiilor acestora, prezentat în decembrie 2017, este de circa 1200, răspândite în sute de micro-așezări¹³.

¹³ micro-așezările înregistrate în diferitele sectoare/districte ale capitalei erau în număr de: 48 (districtul I); 36 (districtul II); 12 (districtul III); 30 (districtul IV); 15 (districtul V); 18 (districtul VI); 21 (districtul VII); 9 (districtul VIII); 12 (districtul IX); 21 (districtul X); 9 (districtul XII); 9 (districtul XIII); 33 (districtul XIV); 27 (districtul XV).

ROMunicare a întâlnit aceste persoane¹⁴ și a administrat un chestionar pentru a realiza o evaluare a nevoilor - *need assessment* - a participanților și învățarea reciprocă - *mutual learning* - prevăzute de proiect. În acest mod au fost colectate numeroase informații despre caracteristicile sociale ale subiecților precum și despre obiceiuri, comportamente și așteptări, în raport cu aspectele multiple ale vieții de zi cu zi și ale muncii. Din datele culese rezultă că un sfert dintre cei intervievați sunt analfabeți în timp ce alți 38% au terminat doar școala primară.

Cu toate că nivelul educației școlare este foarte scăzut sau chiar inexistent, aproape 2/3 dintre persoanele interviuate consideră școala drept un lucru valoros pentru proprii fii, în timp ce circa 25% dintre aceste văd în școală o oportunitate decisivă pentru ca fii lor să se elibereze de condițiile de sărăcie și disconfort ce caracterizează comunitățile de apartenență în care trăiesc. Doar un procentaj de 12% afirma, în schimb, că își trimit copiii la școală întrucât aceasta reprezintă o obligație formală, potrivit legii italiene, sau că nu reușesc să o facă (deși ar dori-o) datorită sarcinilor familiale de îngrijire a copiilor de vârste mai mici sau a familiei în general, ce le revin copiilor de vârste mai mari, acest lucru împiedicându-i pe aceștia din urmă să meargă la școală.

Dorința declarată de a-și înscrie fiii precum și de a favoriza participarea acestora la procesul de educație școlară este, așadar, foarte puternică și constituie fără îndoială o pârghie pentru susținere procesele de inserție școlară a copiilor romi, începând cu cei ce trăiesc în așezările informale, în condiții de disconfort total.

În același mod, dorința de înscriere a propriilor copii la școală este evidențiată și de constatările unor școli care au participat la proiect și care semnaleză faptul că, în grupurile RSN mai stabile, care trăiesc în perimetre mai mult sau mai puțin ilegale, dar, oricum, în afara așezărilor/taberelor fixe, se observă o dorință clară de integrare care se manifestă, spre exemplu, prin implicarea personală în acompanierea fiilor lor la școală și printr-un orgoliu nedisimulat în legătură cu participarea acestora la viața școlară.

Discriminare de facto

Mai ales în ce-i privește pe romii fără rezidență valabilă, discriminarea în legătură cu dreptul la educație școlară se manifestă înainte de înscrierea propriu-zisă la școală, ca efect al evacuărilor forțate ce vizează familiile ce trăiesc în taberele spontane.

¹⁴ Ancheta a constat în interviuarea a 150 persoane, din care 79 de bărbați și 71 de femei, media de vârstă a acestora fiind de 34 de ani și cu prezență medie în Italia de 9 ani.

Intervențiile de evacuare întrerup deseori parcursul educației școlare și fac mai dificile noile tentative de inserare în acest parcurs. Pentru mulți copii, mai ales dacă nu sunt înscriși sau nu frecventează școala, există riscul să devină, practic, invizibili.

Pentru copiii aflați în situația de absenteism școlar total există foarte puține acțiuni de tutelă, neexistând sisteme de înregistrare eficace sau de control efectiv al îndeplinirii obligației de a merge la școală. Marginalitatea condiției sociale, segregarea rezidențială, lipsa unui domiciliu și, în consecință, a unui status necesar pentru inițierea proceselor de luare în primire a minorilor, le neagă acestora oportunitatea de acces la sistemele de protecție socială.

Un ulterior aspect lămuritor privind contradicțiile situației actuale, între dreptul la educație școlară și dificultățile de acces la procesul de învățământ, constă în aceea că lipsa unui domiciliu nu permite familiilor să prezinte ISEE (Indicatorul Situației Economice Echivalente), circumstanță care declanșează procedura de aplicare/considerare, în cazurile respective, a nivelului maxim de venit și, implicit, a unor taxe școlare la nivelul lor maxim. Școala este constrânsă să ceară familiilor respective achitarea unui tarif mare pentru accesul la cantina școlii. Din aceleași motive, nu se acordă nici bonurile pentru cărți.

În dezacord cu această situație, datele relevate de ROMunicare indică un venit lunar individual de circa 320 de Euro și, în 85% din cazuri, un venit lunar mai mic de 500 de Euro.

Domiciliul reprezintă și o condiție preliminară pentru a garanta un serviciu de transport a copiilor către și de la școală. Liniile dedicate romilor care trăiesc în zone unde nu ajunge transportul public, privesc doar romii prezenți în taberele formale sau tolerate, în timp ce populațiile RSN din afara acestor așezări rămân invizibili și nu beneficiază de vreun serviciu de transport dedicat.

În fine, susținerea școlară se activează în măsura în care este posibilă certificarea stării de nevoie iar acest exercițiu este limitat de lipsa unui medic de familie în măsură să ofere acest tip de prestație.

Înscrierea copiilor și tinerilor RSN la școală este, așadar, garantată de sistemul școlar dar exercitarea efectivă a dreptului la învățământ este afectată de complicații birocratice ale sistemului de asistență socială, aflat în imposibilitatea de natură administrativă de a oferi prestații care să completeze oferta didactică și care de fapt, ar permite deplina exercitare a dreptului la educație școlară și pentru copiii din familiile extrem de defavorizate.

Răspunsul actual al școlilor

În școlile vizitate în cursul activităților proiectului, accesul la cantină continuă să fie permis și familiilor ai căror părinți nu plătesc, de multe ori din cauza imposibilității administrative de a obține scutirea de la plata taxei, datorită neprezentării ISEE. Această disponibilitate echivalează, pentru școlile mai expuse, cu o îndatorare. În unele școli, prezența copiilor provenind din familii fără domiciliu nu este deloc ne semnificativă. În cazul Institutului cu mai multe cicluri de învățământ "Padre Romualdo Formato" se înregistrează circa 15 copii cărora li se garantează accesul la cantină, fără achitarea taxei aferente. Totuși, costul serviciului înseamnă o îndatorare mai mare față de furnizorii acestuia.

Inclusiv asistența continuă să le fie asigurată copiilor, dar aceasta se bazează pe acțiuni voluntare ale personalului didactic: pentru a avea acces la asistență specifică pentru copii cu handicap este necesară obținerea unui certificat medical pentru ASI (Afecțiuni Specifice de Învățământ) al cărui cost revine în totalitate familiilor și devine nesustenabil pentru familiile sărace.

Chiar și cărțile sunt oferite de școli.

Școlile romane garantează așadar dreptul universal la învățământ, dar frecvența și "succesul" formativ al copiilor RSN sunt deseori diferite, în funcție de contextul teritorial existent, de condițiile de locuit și mai ales de investiția operativă din partea școlilor înseși pentru a favoriza și facilita incluziunea școlară.

Frecvența participării la cursuri a copiilor și tinerilor RSN continuă să fie monitorizată de către școli. Tabelele care indică prezențele și absențele au însă parametri diferiți în raport cu toți ceilalți elevi (este prevăzut un anumit "grad de toleranță" ce justifică discontinuitatea participării la cursuri, atribuind-o unor factori sociali și de mediu particulari, care, însă, reprezintă deja un concept discriminator în sine).

Rata de abandon școlar a crescut ca efect a reducerii acțiunilor de luare în primire/asistare precum și pentru dificultăți legate de transportul copiilor și absența altor facilități - *facilities*, existente, însă, în așezările/taberele organizate și gestionate de primărie: de exemplu, dacă lipsește apa, copii nu pot merge la școală, iar numărul redus de toalete și deșteptarea la 6 dimineața pentru a nu pierde microbuzul sunt, de asemenea, lucruri care nu facilitează participarea la procesul de educație școlară.

Posibile soluții

1) Adoptarea unui Cod de Școală ENI

Pentru a depăși obstacolul reprezentat de această situație, din multe puncte de vedere paradoxală, este posibilă adoptarea unui **mecanism de incluziune universal pentru minorii nerezidenți lipsiți de mijloace** bazat pe modelul accesului universal la servicii sanitare, introdus cu ajutorul cardului ENI pentru cetățenii comunitari (sau STP - pentru cei necomunitari)¹⁵.

Cetățenii comunitari cu situație materială precară din Roma și care sunt în condiția de a nu putea solicita rezidență și care au copii de vârste școlare vor putea avea acces la toate serviciile de asistență socială școlară.

În acest scop, instituțiile de învățământ vor solicita prezentarea unui pașaport a unui document echivalent, completarea unei declarații pe propria răspundere (în temeiul art. 46 DPR nr. 445/2000) privind domicilierea pe raza localității și a alteia privind imposibilitatea temporară de obținere a rezidenței datorită lipsei unui loc de muncă și a resurselor materiale.

Pentru toate prestațiile furnizate, școlile vor trebui să aibă o contabilitate separată în vederea derulării, de către administrația publică, a acțiunilor oportune de recuperare a costurilor sau de negociere cu Statele UE vizate.

Contabilizarea separată se va face pe baza unui **Cod de Școală ENI** (European Ne-Înscris) ce se va atribui, cu o durată de valabilitate corespunzătoare fiecărui an școlar și a cărui reînnoire va fi garantată.

2) Mediator și facilitator pentru primirea familiilor de migranți

Se propune crearea în instituțiile școlare a unei figuri profesionale - ar putea fi un asistent social/ mediator - în cadrul fiecărei structuri școlare, care să aibă rolul de:

- întâmpinare a familiilor de migranți, în cazul nostru - romi (dar nu numai) și să funcționeze ca un ghișeu de ascultare a familiilor, pentru a cunoaște realitățile și nevoile acestora
- persoană de referință pentru personalul didactic în ce privește aspectele legate de dificultățile de ordin social și specificul cultural al familiilor și elevilor
- punte de legătură între școală, familie și serviciile teritoriale.

Sarcina unei asemenea figuri ar fi aceea de a asculta familiile și a le ajuta și ghida în desfășurarea procedurilor necesare pentru exercitarea dreptului la educație,

¹⁵Ministerul Sănătății, cu nota nr. DG RUERI/II/3152/P/I.3.b/1 din 19 februarie 2008

precum înscrierea la școală, cererea de scutire de la plata taxei pentru cantina școlii sau obținerea bonurilor pentru cărți pentru achiziția acestora. Această figură va trebui să fie, de asemenea, în măsură să aprofundeze background-ul socio-cultural al familiilor luate în primire/asistate astfel încât să poată sprijini corpul didactic și familiile înseși în depășirea problemelor generate de necunoașterea reciprocă între școală și familie: regulile de respectat și comportamentul de adoptat în școală, cererile, deseori implicite, adresate familiei, condițiile socio-economice, rezidențiale sau culturale ale minorilor.

Utilă pentru această figură ar fi posibilitatea de a recurge, acolo unde este necesar, la serviciul de interpretariat telefonic pentru a oferi un răspuns mai rapid și punctual la nevoile legate de școală și familie.

De importanță strategică ar fi, de asemenea, posibilitatea de a acționa nu doar în interiorul structurii școlare și și în afara acesteia. Prevederea, de asemenea, a posibilității de a efectua vizite la domiciliu care să permită acțiuni tempestive, după apariția primelor semnale de absentism școlar sau, pur și simplu, pentru a facilita procesul fundamental de cunoaștere reciprocă dintre școală și familia respectivă. Această oportunitate ar avea și darul de a favoriza o adevărată muncă de rețea, cu realitățile și serviciile oferite de instituțiile publice și de sectorul terțiar, ca de exemplu serviciile sociale și de sănătate, bibliotecile, spațiile de joacă și recreere și structurile ce oferă, cu titlu gratuit sau semi-gratuit, activități sportive, culturale, activități după programul școlar, de alfabetizare informatică, la care, în mod normal, familiile de romi au acces cu dificultate.

Linii directoare pentru accesul pe piața muncii

Tabloul de extremă vulnerabilitate a romilor din așezările informale se conturează pe deplin dacă ținem cont de descrierea condițiilor de lucru de către cei 150 de romi intervievați de către ROMunicare: nivel scăzut de valorizare a capitalului uman, activități cu grad redus de calificare desfășurate în cea mai mare parte în mod informal (preponderent, colectarea și vânzarea fierului și a altor obiecte uzate), venituri aflate sub pragul de sărăcie absolută.

Acest profil nu diferă mult față de alte date furnizate de analizele realizate de Crucea Roșie în cadrul activităților în curs de derulare în tabăra "tolerată" de la Monachina, pentru promovarea incluziunii romilor, oferind alte informații care completează tabloul general referitor la activitățile lucrative ale romilor din Roma, cu o estimare a numărului de persoane care au un loc de muncă cu acte în regulă.

Ar fi vorba de numai două persoane din totalul celor 350 care trăiesc acolo. Prezența preponderentă a meseriilor precum cea de colectare, pe cont propriu, a fierului explică, în orice caz, existența unui număr foarte mic de contracte de muncă în contextul analizat de Crucea Roșie.

Aspirațiile ocupaționale sunt concentrate pe profesii fără calificare: este vorba de acele profesii care comportă desfășurarea de activități simple și repetitive, pentru care nu este necesară efectuarea unui parcurs deosebit de formare și care pot să comporte utilizarea unor scule de mână, a forței fizice și o autonomie limitată de evaluare și inițiativă în execuția sarcinilor. Este vorba de munci manuale de zilier și de suport executiv în cadrul unor activități de birou, servicii destinate producției, servicii în învățământ și sănătate, activități de paznici/portari, servicii de curățenie, vânzători ambulanți și munci manuale necalificate în agricultură, în construcții și producția industrială.

Rezultă că circa 15% dintre cei intervievați au aspirații ocupaționale către poziții puțin mai specializate care presupun în general cunoștințe de bază asimilabile celor dobândite la terminarea școlii obligatorii, o calificare profesională sau o anumită experiență de lucru. Este vorba de lucrări în sfera industriei, ca în cazul muncitorilor cu specializare mecanică sau electricieni, dulgheri sau șoferi, dar și lucrători în comerț și alimentație publică/restaurante, ca bucătari sau barmani, sau activități în serviciul altor persoane, ca spre exemplu îngrijitor, sau servicii de coafor, înfrumusețare a corpului sau croitorie.

Posibile intervenții pentru accesul pe piața muncii al RSN

Tabloul general diferențiat rezultat în urma analizării datelor referitoare la romii din așezările informale și a experiențelor acumulate - *lesson learned*, în capitala Italiei¹⁶ indică drept unică posibilă cale pentru incluziune pe piața muncii pe cea trasată deja de documentul Strategia națională de Incluziune a RSN, ce indică necesitatea unei abordări "individualizate și diferențiate", care să reducă riscurile de eșec și să garanteze optimizarea resurselor.

Această abordare se bazează pe necesitatea de a dezvolta o colaborare în primul rând între Centrele pentru Ocuparea Forței de Muncă și COL - Centre de Orientare în Muncă - pentru a favoriza corespondența - *matching* - între cererea și oferta de muncă, valorizând competențele și aspirațiile fiecărui individ, înlăturând orice

¹⁶Vezi, spre exemplu, inițiativa Romatelier sau intervenția Crucii Roșii în tabăra din Monachina, încă în curs de desfășurare

discriminare la locul de muncă și inițiind intervenții de formare profesională în linie cu proiectul ocupațional sau antreprenorial al persoanei.

Se poate evalua, de asemenea, o strategie integrată pentru combaterea vulnerabilităților, în care acțiunea de creștere a ratei de ocupare să se integreze cu alte intervenții de tip social și, eventual, sanitar, definind un proces complet de luare în primire/asistare.

În raport cu intervenția specifică pentru un loc de muncă, instrumentul cheie pentru favorizarea incluziunii ocupaționale va putea fi acela de a dezvolta forme de acompaniere intensivă către piața muncii, activând un serviciu de *Tutoring* pentru reperarea unei ocupații cât mai curând posibil, corespunzător capacităților profesionale și aspirațiilor persoanei vizate, în mod compatibil cu cererea exprimată de piața muncii teritorială.

Este vorba de a oferi o rețea de servicii individualizate, accesibile prin centrele de ocupare a forței de muncă, pe cât posibil apropiate, dezvoltând atât modalități de preluare/asistare a persoanelor prin sistemul "serviciilor competente" și în primul rând, așadar, prin Centrele pentru Ocupare și Centrele de Orientare, cât și oficii/comitete de proximitate chiar în așezările vizate, pentru a avea acces la un număr cât mai mare de persoane.

Primul serviciu va fi cel de (luare în) primire – cu caracter universal – care va trebui să prevadă o fază de analiză a cererii căreia îi va urma definirea unui parcurs personalizat în vederea "apropierii de piața muncii" și, ca atare, de adevărata inserare în muncă sau de revenirea în circuitul formativ/școlar.

Date fiind condițiile, un rol important în va avea și sistemul de instruire și formare, verificând, așadar, posibilitatea unei redirecționări către parcursuri formative cu un conținut practic major.

Așa cum s-a experimentat de către Instituțiile de Administrație Publică di Roma (Roma Capitale) prin intervenția în curs de desfășurare din tabăra de la Monachina, la Roma va fi oportună realizarea unei acțiuni specializate și calificate de orientare de nivel secund, printr-o abordare destinată dezvoltării unor adevărate bilanțuri de competențe, nu doar pentru a explora în mod mai aprofundat experiența profesională și formativă a persoanei, ci și pentru a solicita maturizare, atitudine proactivă și autonomie.

În ce privește în particular parcursurile de inserare pe piața muncii, experiențele de politică activă deja prevăzute pentru persoanele defavorizate pot fi utilizate

pentru a construi un set de intervenții de incluziune ocupațională a romilor care să conțină:

- a) acompaniere pe piața muncii
- b) oferta de muncă, eventual însoțită de bonus ocupațional (identificând resursele) pentru angajator;
- c) oferta de contract de ucenicie, inclusiv cu desfășurare în străinătate, cu susținerea rețelei Eures
- d) oferta de stagiu de pregătire (însoțită sau nu de bursă de stagiu);
- e) acompaniere/asistare într-un parcurs de inițiere a unei societăți proprii sau a unei activități pe cont propriu;
- f) intervenții în scopul subvenționării mobilității transnaționale;

Aceste măsuri ar trebui să prevadă luarea în primire a beneficiarilor de către un serviciu pentru angajare, combinând în primul rând acțiunea Centrului de Orientare în Muncă cu cea a Centrelor pentru Ocuparea Forței de Muncă, dar și cu a altor servicii pentru o angajare de tip privat, punând la dispoziție un tutore. În orice caz, va fi vorba de a asista în mod continuu și durabil subiecții de inserat pe piața muncii, identificând parcursurile posibile și acțiunile de întreprins pe toată durata programată a intervențiilor ce promovează deschiderea către ocupare și ocuparea forței de muncă precum și cele mai adecvate instrumente de susținere.

Serviciul de acompaniere pe piața muncii

Măsura cheie a procesului de incluziune pare a fi cea a serviciului de **Acompaniere pe piața muncii**, indispensabilă în cazul subiecților defavorizați, în cadrul **parcursului personalizat** identificat în timpul fazei de orientare și construit începând de la nevoile și istoria personală și de muncă a subiectului, pentru a programa și activa instrumente eficiente și țintite de inserție pe piața muncii.

Acest serviciu, ce presupune implicarea activă și intensivă a unui tutore, trebuie să vizeze atingerea următoarelor obiective:

- Garantarea unui sprijin în căutarea activă a unui loc de muncă și în definirea unui proiect profesional;
- Susținerea construirii unei **experiențe de lucru**, inclusiv sub forma unui contract de ucenicie **sau, eventual, fie și numai ca stagiu practic**;
- **Oferirea** unui sprijin în faza de **intrare** pe piața muncii și pentru păstrarea locului de muncă.

Pentru atingerea acestor obiective, condiția cea mai importantă și, în același timp, utilă pentru dezvoltarea proiectelor de inserție pe piața muncii pentru acest tip de

beneficiari o constituie realizarea unei **rețele** în teritoriu, de către cei ce gestionează serviciul, din care să facă parte entități publice și private, cu scopul de a colecta și selecta cele mai adecvate oportunități de lucru care emerg în teritoriu.

În contextul acestor activități, operatorul are următoarele sarcini:

- Identificarea **oportunităților ocupaționale mai adecvate** profilului beneficiarului (*scouting*);
- promovarea profilelor, competențelor și profesionalității față de sistemul antreprenorial, inclusiv asociind promovării și informații despre eventuale subvenții/facilități acordate angajatorului în momentul angajării;
- efectuarea încrucișării între cerere și ofertă (*matching*), identificând firma în care s-ar putea face angajarea subiectului;
- asistarea subiectului în faza de **preselecție** (interviu telefonic, interviu direct, etc.);
- asistarea angajatorilor în identificarea tipologiei contractuale mai funcționale în raport cu necesitățile manifestate;
- asistarea subiectului în prima fază de inserare în firma angajatoare și participarea la definirea unui eventual proiect de formare

Un sistem integrat de servicii de proximitate pentru a favoriza inserția pe piața muncii

Marile dificultăți întâmpinate în momentul accesului la oficiile furnizoare de servicii pentru piața muncii impun proiectarea și realizarea unor politici de proximitate active pentru piața muncii precum Ghișee Mobile pentru incluziune, în măsură să se deplaseze în locurile unde locuiesc posibili beneficiari. Pentru a promova apropierea către piața muncii a grupurilor mai defavorizate este nevoie să se urmărească incluziunea socială a persoanelor în raport cu toate dimensiunile existențiale și nevoile esențiale ale acestora, activând acțiuni transversale integrate care să depășească conceptul de serviciu unic de referință și care să integreze acțiunea serviciilor sociale cu cea a serviciilor pentru muncă. Vulnerabilitatea specifică fiecărui individ reprezintă factorul cheie pentru orice strategie de incluziune profesională a persoanelor defavorizate.

Fiecare operator implicat cu orice titlu în serviciile adresate persoanelor defavorizate (Servicii sociale – Regiune/Centre pentru ocupare, servicii sanitare) efectuează luarea în primire specifică a subiectului în momentul accesului acestuia la serviciile sale, furnizează prestațiile proprii pe baza competențelor sale și utilizează instrumente profesionale în realizarea și gestionarea prestațiilor oferite.

Ipoteza unei "luări în primire integrate", de către mai multe entități implicate, se configurează ca un model posibil pentru a depăși dificultățile importante pe care operatorul de servicii pentru ocuparea forței de muncă le întâlnește în momentul în care este solicitat să ofere un serviciu care, pentru a fi cu adevărat eficace, presupune o participare activă importantă a persoanelor asistate.